

Miljøstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
mst@mst.dk
tovpl@mst.dk

København 13. juli 2018

Offentlig høring forud for afgørelse om anlæg af et vildsvinehegn langs den dansk-tyske grænse – j. nr. MST-5-00015

Den 22. marts 2018 blev det kendt, at Regeringen og Dansk Folkeparti vil anvende 80 mio. skatte kroner på at opsætte et formentlig 1½ meter højt grænsehegn mod Tyskland. Herefter blev en anlægslov hastebehandlet af Folketinget. Alle høringsvar – herunder WWF Verdensnaturfondens - er blevet ignoreret i den videre proces.

18. juli 2018 udløber endnu en høringsfrist på selve anlægstilladelsen, der allerede foreligger i udkast på Miljøstyrelsens hjemmeside. Man kan med ovennævnte erfaring stille spørgsmålet, om også denne høring i realiteten er en skueproces, idet beslutningerne allerede synes taget?

På trods heraf vælger WWF Verdensnaturfonden alligevel at afgive et høringsvar, da vi anser særligt det faglige og videnskabelige grundlag i Naturstyrelsens ansøgning om anlægstilladelse for helt utilstrækkeligt - grænsende til det useriøse. Men mere herom senere.

WWF Verdensnaturfonden skal indledningsvist og igen stærkt beklage, at der også denne gang er tale om **en uhørt kort høringsperiode**, samt at høringsfristen ligeledes ligger i en ferieperiode. Vi anser det for uhørt og i strid med såvel god forvaltningsskik samt naturligvis borgernes og dermed civilsamfundet mulighed for at søge indsigt og oplysninger i beslutninger dækket af Århus-konventionen. I denne forbindelse er det værd at nævne de mere langsigtede konsekvenser af Århus-konventionen, som fremhæver betydningen af høring af offentligheden i forbindelse med beslutninger på miljøområdet. Underforstået en seriøs høring, der giver civilsamfundet mulighed for indsigt og reaktion.

Endvidere må WWF Verdensnaturfonden igen konstatere, at hele **forarbejdet mht. lovforslaget om opsættelse af vildsvinehegnet er foregået uden forudgående dialog eller information af fx Det Grønne Kontaktudvalg eller Vildtforvaltningsrådet**, hvilket ligeledes må anses for stærkt beklageligt og uhensigtsmæssigt, især når det tages i betragtning, at Folketinget med Lov om projektering og anlæg af et vildsvinehegn langs den dansk-tyske landegrænse af 8. juni 2018 har besluttet, at Miljøstyrelsens afgørelse er endelig og ikke kan påklages til højere instans.

WWF for a living planet®

WWF Verdensnaturfonden

Tlf. 35363635

Svanevej 12
2400 København NV

wwf@wwf.dk
www.wwf.dk

Hertil kommer, at hele screeningsprocessen ikke er foretaget af uafhængige fageksperter men af Naturstyrelsen selv, og med det foreliggende materiale og argumentation vil WWF Verdensnaturfondens tillade sig at stille spørgsmålstegn ved fagligheden bag denne screening. Dette spørgsmål vil vi efterfølgende søge dokumenteret og undersøgt nærmere, hvis det ikke fremlægges som følge af dette høringssvar.

Vi kan kun tolke forløbet omkring dette vildsvinehegn som et bevidst politisk og administrativt ønske om og forsøg på at haste lov og anlæg igennem med mindst mulig inddragelse af naturbeskyttelsesinteresser, offentlig indsigt og klagemulighed.

Som anført i vores forrige høringssvar af 8. april 2018 mener WWF Verdensnaturfonden, at vildsvinehegnet:

- 1) Vil påvirke integriteten af Natura 2000-områderne og bidrage til kumulative effekter og påvirkninger fra anlæg og aktiviteter udenfor selve Natura 2000-områderne.
- 2) Vil påvirke arter beskyttet af habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet ved at påvirke populationernes sammenhænge samt arternes spredning og vandring – ud over en negativ påvirkning af lokale rastende eller ynglende populationer.

Som noget nyt – og efter at have læst ansøgningen fra Naturstyrelsen - kan vi endvidere konstatere, at hegnet direkte vil forøge risikoen for øget mortalitet af direktivbeskyttede arter som ulv og odder, da hegnet vil lede individer ud på og i nærheden af veje og jernbanespor.

Vedrørende påvirkning af Natura 2000-områderne

Naturstyrelsen skriver i sin ansøgning om anlægstilladelse flg.:

"Naturstyrelsen bekræfter, at der er tale om en endelig vurdering. Ansøgningen indeholder en foreløbig vurdering jf. Habitatdirektivets krav om foreløbig vurdering af planer og projekter med henblik på at vurdere, om de kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, også kaldet en væsentlighedsvurdering. Da den foreløbige vurdering beskriver, at projektet ikke vurderes at medføre en væsentlig påvirkning på Natura 2000-områderne, fortages der ikke en konsekvensvurdering."

Der kræves ikke sikkerhed for væsentlig påvirkning, for at artikel 6, stk. 3 og 4, skal finde anvendelse. Det er tilstrækkeligt, at planen/projektet kan påvirke området. I tråd med forsigtighedsprincippet kan man derfor ikke undlade at foretage en vurdering, selvom det ikke er sikkert, at der er tale om væsentlig påvirkning. Også her er det relevant at henvise til direktiv 85/337/EØF (VVMdirektivet).

I relation til vurdering af effekterne af anlæg som dette vildsvinehegn, skal det naturlige miljøes bæreevne vurderes med særlig opmærksomhed på områder, der er udlagt eller fredet i henhold til fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet; og heri indgå påvirkningens omfang; påvirkningsgrad og -kompleksitet; påvirkningens sandsynlighed; påvirkningens varighed, hyppighed og reversibilitet.

Sandsynligheden for væsentlig påvirkning kan ikke blot skyldes planer eller projekter i men også uden for et beskyttet område¹.

Af 'Forvaltning af Natura 2000-områder Habitatdirektivets artikel 6 92/43/EØF' fremgår det, at en afgørelse om, hvorvidt en plan eller et projekt kan påvirke et område væsentligt, vil have praktiske og juridiske konsekvenser. Når der fremsættes forslag om planer og projekter, er det derfor vigtigt, at dette centrale spørgsmål undersøges, og at undersøgelsen er videnskabeligt holdbar.

WWF Verdensnaturfonden finder ikke videnskabelig dokumentation for, at hegnet samt såvel anlægsfasen og vedligeholdelsesfase *ikke vil påvirke* Natura 2000-områderne. Hvor stor en forstyrrelseszone vil der være, hvilket materiel vil der f.eks. anvendes ifm. gravning, konstruktion og opsætning, og hvor skal mandskab opholde sig. Det hele relateret til den aktuelle forekomst af følsomme arter, samt nærhed til naturområder?

Desuden mangler der helt en beskrivelse af nedtagning af hegnet, som indgår i hele planen for dette vildsvinehegn da, det er vedtaget politisk som et "midlertidigt hegn". Projektet kræver således dispensation til et midlertidigt hegn. Af dispensationer til midlertidige projekter, skal slutdato altid fremgå tydeligt af dispensationen. Hvis der er behov for at lade hegnet stå i længere tid, kræver det en ny afgørelse.

Nedtagning og opgravning er naturligvis også relevant som en del af helheden og for en vurdering af hegnets samlede og langsigtede påvirkning af arter om naturområder. Endelig vil nedtagning og opgravning af hegnet kræve nye dispensationer og tilladelser fra de relevante lovområder.

Forsigtighedsprincippet

Af vejledningen vedrørende artikel 6, stk. 4, i 'habitatdirektivet 92/43/EØF' fremgår det tydeligt, at hvis konklusionen af en væsentlighedsvurdering er positiv i den forstand, at der videnskabeligt set ikke hersker nogen rimelig tvivl om, at området ikke påvirkes, kan de kompetente myndigheder give deres tilslutning til planen eller projektet. I tvivlstilfælde eller i tilfælde af negative resultater bør forsigtighedsprincippet og princippet om en forebyggende indsats følges og procedurerne i artikel 6, stk. 4, finde anvendelse.

Forsigtighedsprincippet spiller således en central rolle i administrationen af Natura 2000-områder. Forsigtighedsprincippet skal anvendes ved den foreløbige vurdering af, om en plan eller et projekt i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan antages at påvirke et beskyttet område væsentligt.

Hvis væsentlig skade ikke kan udelukkes i den foreløbige vurdering, udløses kravet om konsekvensvurdering. Viser den foreløbige vurdering, at der er behov for en konsekvensvurdering, finder forsigtighedsprincippet også anvendelse i forhold til tolkningen af selve konsekvensvurderingen. Forsigtighedsprincippet indebærer, at hvis der er videnskabelig tvivl om skadevirkninger, dvs. at skade ikke kan udelukkes, skal denne tvivl komme Natura 2000-områder til gode. Hensynet til de udpegede områder skal vægtes højest. Forsigtighedsprincippet

¹ http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/provision_of_art6_da.pdf

WWF for a living planet®

WWF Verdensnaturfonden

Tlf. 35363635

Svanevej 12
2400 København NV

wwf@wwf.dk
www.wwf.dk

anvendes f.eks. i tilfælde, hvor videnskabelige oplysninger er ufuldstændige, foreløbige eller usikre samt i tilfælde, hvor en foreløbig videnskabelig vurdering viser, at der er risiko for eventuelle skadelige indvirkninger på arter eller naturtyper.

WWF Verdensnaturfonden er uenig i resultaterne af Naturstyrelsens screening ift. påvirkning af særligt arterne, som områderne er udpeget på baggrund af. Flere af de fuglearter, der er på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområderne fælder fjerdragt i en sådan grad, at de ikke kan flyve. Dette gør sig f.eks. gældende for gæs og traner. Dermed er der perioder, hvor de ikke "bare" kan flyve hen over hegnet, som det ellers fremgår af ansøgningsmaterialet.

WWF Verdensnaturfonden kan konstatere, at Naturstyrelsen stort set intet steds i sine konklusioner henviser til videnskabelige eller evidensbaserede oplysninger af relevans for det pågældende hegn og de pågældende arter.

Yderligere fremgår det af 'Forvaltning af Natura 2000-områder Habitatdirektivets artikel 6 92/43/EØF', at en vurdering i henhold til artikel 6, stk. 3, skal fokusere på konsekvenserne for området ud fra bevaringsmålsætninger herfor. Navnlig kan en undersøgelse af mulige afhjælpende foranstaltninger og alternative løsninger føre til, at planen eller projektet ikke vil få negative virkninger for området.

WWF Verdensnaturfonden kan ikke ud fra ansøgningsmaterialet se, om alternative løsninger er undersøgt.

Vedrørende ulv – habitatdirektivet, bilag IV

WWF Verdensnaturfonden er helt uenig med Naturstyrelsen i, at der ikke vil kunne være en kumulativ effekt ved hegnet ift. bilag IV-arterne odder og ulvebestandenes mortalitet. Vi mangler helt åbenlyst en evidensbaseret begrundelse fra ansøgeren, Naturstyrelsen, på, at dette ikke er tilfældet.

Med henvisning til den nuværende lille ulvebestand i Danmark, vil enhver øget sandsynlighed og risiko for trafikdrab af ulv, kunne true den danske ulvebestands tilstedeværelse i Danmark – og i det mindste den gunstige bevaringsstatus. Vi ved f.eks., at to af de danske ulveunger allerede er trafikdræbt i Tyskland ifm., at dyrene er vandret hertil fra Danmark. Der er dermed åbenlys dokumentation for ulvenes færdsel frem og tilbage over grænsen.

Vi skal henvise til, at "*alt hvad der bidrager til at mindske eller øge sandsynligheden for mindskelse af artens udbredelse i området, kan betragtes som en betydelig forstyrrelse*".

Naturstyrelsen henviser til i sin ansøgning, at "*strømførende hegn er dokumenteret effektivt at forhindre ulv i at forcere dem (Naturstyrelsen 2014), og da vildsvinehegnet ikke er strømførende, vurderes det, at barriereeffekten er begrænset*". Der mangler helt videnskabelig dokumentation for denne konklusion – og der henvises alene ved selvreferering - endda på et ikke relevant emne (strøm/ikke-strøm). Det er naturligvis den fysiske og visuelle barriere man skal forholde sig til i screeningen – og have videnskabelig baggrund for. Ikke om

WWF for a living planet®

WWF Verdensnaturfonden

Tlf. 35363635

Svanevej 12
2400 København NV

wwf@wwf.dk
www.wwf.dk

der er strøm i hegnet eller ej. Med samme logik, kunne man uden nærmere dokumentation også hævde, at ulve klatrer i træer.

Ulv er som bekendt måske et af de bedst undersøgte pattedyr, og det er useriøst, at Naturstyrelsen ikke har gjort sig den ulempe at undersøge og forholde sig til den omfattende eksisterende litteratur om ulves spredning. Man har tilsyneladende heller ikke indhentet aktuelle vurderinger fra hverken danske eller internationale eksperter.

Vi er noget forundrede over, at ovennævnte refererede sætning er Naturstyrelsens eneste faglige og videnskabelige henvisning på, at ulv vil passere hegnet springende – uanset er det i modstrid med Miljøstyrelsen egne oplysninger jf. nedenstående afsnit om faunapassager. Hvad mener det samlede Miljø- og Fødevarerministerium egentlig?

WWF Verdensnaturfonden er af den opfattelse, at vildsvinehegnet vil kunne påvirke den gunstige bevaringsstatus for ulv i Danmark og finder derfor, at hegnet ved sin udformning er i strid med Habitatdirektivets artikel 6.

Slutteligt konkluderer Naturstyrelsen i sin ansøgning flg. om ulv – en sætning, der ikke giver mening, så vi ved reelt ikke, hvad Naturstyrelsen konkluderer på baggrund af i sin screening: *"Det vurderes, at områdets økologiske funktionalitet for ulven ikke er, og at en væsentlig virkning kan udelukkes"*. Hvad skal der stå efter "er"?

Vedrørende odder – habitatdirektivet, bilag IV

Naturstyrelsen henviser til, at odder både kan kravle over hegn og vil kunne benytte 20x20 cm huller i hegnet. Vi mangler at få oplyst, hvor disse huller er placeret ift. odderens udbredelse, om de placeres på oddernes veksler, eller om de leder oddernes gennem uegnede områder.

Såfremt dette ikke oplyses, er det umuligt at vurdere, om hullerne vil kunne sikre arten og bestanden en gunstig bevaringsstatus. Desuden mangler oplysninger om, hvorvidt vedligeholdelse af passage gennem disse huller forstyrrer arten.

Det oplyses, at hegnstrækning og huller skal planlægges ved gennemgang med biologer. Dette mere end antyder, at der indtil videre ikke er foretaget den fornødne og fagligt kvalificerede screening.

Vedrørende evidens for faunapassager og lavere hegns betydning for arter

På dele af hegnets forløb, vil hegnet være lavere for at give passage for ulv og hjortevildt. På Miljøstyrelsens egen hjemmeside fremgår flg: *"Ulve vil sjældent forsøge at springe over et hegn, men i stedet forsøge at komme under eller igennem hegnet"*².

² <https://mst.dk/natur-vand/natur/artsleksikon/pattedyr/ulv/hvordan-beskytter-man-sine-husdyr/>

WWF for a living planet®

WWF Verdensnaturfonden

Tlf. 35363635

Svanevej 12
2400 København NV

wwf@wwf.dk
www.wwf.dk

Ved gennemlæsning af Naturstyrelsens ansøgning kan WWF Verdensnaturfonden konstatere, at den faglige baggrund for screenings konklusioner for alle arter stort set mangler – herunder henvisning til studier eller anden publiceret litteratur, der bekræfter resultater af screeningen. Dette er stærkt problematisk.

WWF Verdensnaturfonden har foretaget en hurtig litteratursøgning:

Alene i forhold til græsehegn konkluderer dette studie f.eks.: *"Fences, wall and other barriers are proliferating along international borders on a global scale. These border fences not only affect people, but can also have unintended but important consequences for wildlife, inter alia by curtailing migrations and other movements, by fragmenting populations and by causing direct mortality, for instance through entanglement. Large carnivores and large herbivores are especially vulnerable to these impacts"*³.

Græsehegnet mellem Slovenien og Kroatien vurderes som *"the fence may pose a serious threat to wildlife via its barrier effect, resulting in fragmentation of habitats and disconnection of populations"*⁴, uanset hegnet er af en anden udformning end det danske vildsvinehegn, så har den fysiske barriere en betydning som spredningsbarriere.

Eller: *"Europe has seen many countries rush to construct border security fencing (...) These fences represent a major threat to wildlife because they can cause mortality, obstruct access to seasonally important resources, and reduce effective population size"*⁵.

Hvordan vurderer Naturstyrelsen det pågældende hegn og dets udformning i relation til disse eller andre undersøgelser? Dette er uafklaret – og det er uafklaret, om de tiltag med lavere hegnshøjde, hegnsstop 2-20 meter fra veje, samt den 20x20cm huller i hegnet vil have den ønskede effekt som faunapassager. Herfor mangler der helt videnskabelig og evidensbaseret dokumentation.

Vedrørende hegnets konstruktion, tilsyn og løbende vedligeholdelse

Forstyrrelser vedrører arterne og er ofte tidsbegrænsede (støj, lys, trafik osv.). Forstyrrelsernes intensitet, varighed og hyppighed er derfor vigtige parametre. En forstyrrelse anses kun for at være betydelig, hvis den har indflydelse på bevaringsstatus.

Disse forhold er uoplyste og uafklarede i Naturstyrelsens ansøgning.

Alt, hvad der bidrager til at mindske eller øge sandsynligheden for mindskelse af artens udbredelse i området, kan betragtes som en betydelig forstyrrelse.

³ <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/reel.12169>

⁴ Eur J Wildl Res (2017) 63: 1

⁵ Linnell JDC, et al. (2016) Border Security Fencing and Wildlife: The End of the Transboundary Paradigm in Eurasia? PLoS Biol 14(6)

WWF for a living planet®

WWF Verdensnaturfonden

Tlf. 35363635

Svanevej 12
2400 København NV

wwf@wwf.dk
www.wwf.dk

Vi mangler oplysninger om varigheden af anlægget i tid og rum, hyppigheden af hegnstilsyn i nærheden af f.eks. følsomme arters yngle-, fældnings- eller rasteområder (herunder hvilke arter der er tale om, og hvor de findes), samt præcist, hvordan sådanne tilsyn skal gennemføres. F.eks. var der i den første høringsrunde oplysninger i materialet om en "inspektionsvej" – hvordan skal denne anlægges og vedligeholdes, hvor tit og hvordan befærdes. Og vil den forventede offentlige færdsel på grund af hegn eller vej stige?

Endelig mangler der oplysninger om f.eks. vedligeholdelse af de beskrevne 20-20 cm åbninger i hegnet, der skal sikre passage af f.eks. traneunger. Hvordan og hvor tit skal disse åbninger ryddes på plantevækst – og vil dette forstyrre følsomme arter som trane, rovfugle eller vadefugle, f.eks. i yngletiden?

Alt i alt, er der afgørende oplysninger, der helt mangler i Naturstyrelsens ansøgning for at kunne vurdere, hvorvidt Natura 2000-områdernes integritet vil blive forstyrret. Dette er stærkt utilfredsstillende.

WWF Verdensnaturfonden gør – igen – opmærksom på, at der ikke kræves *sikkerhed* for væsentlig påvirkning for, at artikel 6, stk. 3 og 4, skal finde anvendelse, men at det er tilstrækkeligt, at planen/projektet *kan påvirke* området. I tråd med forsigtighedsprincippet kan man derfor ikke undlade at foretage en fagligt begrundet vurdering, selvom det ikke er sikkert, at der er tale om væsentlig påvirkning.

Denne usikkerhed kommer ikke Natura 2000-områderne til gode i Naturstyrelsens screening, og vi anser den derfor som utilstrækkelig og konklusionerne i sin helhed misvisende.

Vedrørende monitoring af hegnets påvirkning af arter og økosystemer

I det forhåndenværende ansøgningsmateriale mangler der en plan for monitoring af hegnets effekt på arter og naturområder. Særligt de direktivbeskyttede arter og naturområder, må vi forventes monitoreres, og at der forud for hegnets bygning, hvis det kommer dertil, videnskabeligt fastsættes en baseline.

Oplysningerne er afgørende for at kunne sikre gunstig bevaringsstatus for en art og "*data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på lang sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder*"¹. Alt, hvad der bidrager til et fald på lang sigt i artsbestanden i området, kan betragtes som en betydelig forstyrrelse.

Baggrunden herfor er den manglende evidens for Naturstyrelsens påstande om, at hegnet ingen konsekvens har for arter og naturområder. Denne evidens må naturligvis tilvejebringes.

Der mangler derfor en beskrivelse af monitoreringen samt ikke mindst et budget herfor, som ikke indgår i de nuværende midler afsat til formålet.

Set fra et internationalt perspektiv vil det desuden være relevant, at der igangsættes forskning i de biologiske effekter af hegnet, da viden er særdeles mangelfuld – også i Europa.

WWF for a living planet®

WWF Verdensnaturfonden

Tlf. 35363635

Svanevej 12
2400 København NV

wwf@wwf.dk
www.wwf.dk

EU-kommissionens udtalelser?

Der er særlige regler, når en plan eller et projekt vedrører et område med prioriterede naturtyper eller arter. Jævnfør 'Forvaltning af Natura 2000-områder Habitatdirektivets artikel 6 92/43/EØF' kan planer eller projekter, der på nogen måde kan få negative virkninger for prioriterede naturtyper (i dette tilfælde habitatnaturtyperne 6230 Surt overdrev og 1150 Kystlaguner og saltsøer), kun anses for berettigede, hvis de fremførte bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser vedrører hensynet til menneskers sundhed og den offentlige sikkerhed eller væsentlige gavnlige virkninger på miljøet, eller hvis Kommissionen, inden godkendelsen af planen eller projektet, afgiver udtalelse om det påtænkte initiativ.

Kommissionens udtalelsen skal omfatte en vurdering af de økologiske værdier, som planen eller projektet forventes at påvirke, berettigelsen af de fremførte bydende nødvendige hensyn og afvejningen mellem disse to modstridende interesser såvel som en vurdering af kompensationsforanstaltningerne. Der er tale om en både videnskabelig og økonomisk vurdering såvel som en undersøgelse af, om gennemførelsen af planen eller projektet er nødvendig og rimelig i forhold til de fremførte bydende nødvendige hensyn.

WWF Verdensnaturfonden mangler helt at se, om denne udtalelse fra EU-kommissionen er relevant, indhentet og om styrelserne har bilagt den videnskabelige dokumentation for, at hegnene ikke vil påvirke naturtypernes bevaringsstatus og Natura 2000-områders integritet.

Afsluttende bemærkninger

WWF Verdensnaturfonden kan konstatere, at uanset vores forrige høringsvar af 8. april 2018, har Miljø- og Fødevareministeriet og dets styrelser fortsat *ikke* fremlagt fyldestgørende evidens for hegnets effektivitet i henhold til formålet – at hindre afrikansk svinepest i Danmark. Ej heller har man fremlagt evidensbaseret dokumentation eller forskningsresultater, der kan dokumentere, at hegnene ikke skader EU-beskyttede arters bevaringsstilstand eller Natura 2000-områders integritet.

WWF Verdensnaturfonden kan derfor kun anbefale, at Naturstyrelsens ansøgning om anlægstilladelse afvises, og at Miljøstyrelsens afgørelse sættes i bero, indtil der foreligger en fuldstændig og videnskabeligt funderet konsekvensvurdering udført af en uafhængig og kompetent part. Særligt, da man med Lov om projektering og anlæg af et vildsvinehegn langs den dansk-tyske landegrænse af 8. juni 2018 har besluttet, at afgørelsen er endelig og ikke kan påklages til højere instans.

Med venlig hilsen

Thor Hjarsen, M. Sc.

Seniorbiolog, biodiversitet og naturpolitik
Miljøfaglig Afdeling
WWF Verdensnaturfonden
t.hjarsen@wwf.dk / 2212 9360